

Tijdgebonden maar niet passé (2003)

Trouw, redactie religie & filosofie - 29-04-2003

Nadat haar basisgroep was opgeheven, las de feministisch theologe en publiciste Sieth Delhaas geen letter Sölle meer. De populariteit van de Duitse theologe die zondag overleed, kwam in de jaren zeventig op met de basisbeweging en ging ermee onder.

Bij de dood van Sölle kijken geestverwante theologen terug op wat zij betekende en wat er wellicht blijft. Delhaas herlas Sölle's werk, noemt het nu 'tijdgebonden, maar niet passé'. Eerst erg masculien in haar taal, mettertijd feministischer. De glorie tijd was die van de kernwapendemonstraties, zegt Delhaas, van maatschappelijk protest, kerkelijk verzet, heldere standpunten. Geïnspireerd door Sölle, die het sprookje van de menseneter vertelde: van het militarisme, het patriërchaat, van vrouwen die zich dat lieten aanleunen: mooi huis, geld. Zelf wist Delhaas zich 'gesteund' om te scheiden.

Sölle had in Nederland met haar boek 'Plaatsbekleding' meteen de geesten gescheiden. Ze zou een 'instrument van satan' zijn, 'een dodelijke dreiging van geestelijk leven' uit Duitsland, alweer uit Duitsland. Sölle was, zei een vooraanstaand hervormd dominee, een 'duivel op klompen'.

In Nederland nam de academische wereld Sölle veel serieuzer dan in Duitsland, zegt de hervormde theoloog Rinse Reeling Brouwer, maar het kost hem moeite namen te noemen. Dat verbaast de rk theoloog Erik Borgman niet: wat Sölle te berde bracht -politieke theologie, verzet tegen het autoritaire godsbeeld, aandacht voor secularisatie, literatuur en mystiek- is zo algemeen geworden, dat weinigen meer beseffen dat zij er vaak mee kwam, "dat geldt zeker voor mij".

Maar de doorwerking van haar denken ligt meer bij 'gewone' gelovigen dan bij de zeer- en hooggeleerde theologen van Nederland; de oplage van haar boeken getuigt ervan.

Studentenkerken en de basisbeweging -de linkse kerk van Nederland- liepen met haar weg; de Acht Meibeweging, waar Sölle een graag geziene gast was, noemt haar dood 'een groot verlies': Sölle was oecumenisch, zegt Borgman, met meer invloed op katholieken dan op protestanten.

'Haar discipelen', noemt Reeling Brouwer de geregelde bezoekers van het politieke nachtgebed in Keulen van Sölle en haar echtgenoot Steffensky. Ze stonden aan de wieg van de Nederlandse tak van Christen voor het Socialisme, waar Sölle bij hoorde.

"Dorothee Sölle sloot aan", zegt publiciste Delhaas, "bij wat wij vonden: dat het anders moest, de samenleving maakbaar was." Van al dat gemaak werden veel linkse gelovigen wel moe, zo ze al niet van hun geloof vielen. Ze hadden 'een bron nodig om het vol te houden' - en die bood Sölle.

Volgens Borgman zijn protestanten huiverig voor de 'natuurlijke theologie' uit Sölle's latere werk; de reformatorische kritiek is voorspelbaar: 'natuurmystiek', 'horizontalisering'. Borgman: "Katholieken zijn gevoeliger voor die mystiek, voor gedachten over het grootmoederschap, zoals Sölle die verwoordde."

Delhaas voelt zich 'verweesd' na de dood van de 'protestantse heilige', maar dat was ze al langer: 'de bewegingen' zijn na de val van de Muur verdwenen, het Sölle-denken heeft in de

kerken nauwelijks doorgewerkt. Delhaas vroeg in 1999 ruim honderd vrouwen naar wat hen echt geraakt had in het leven. Slechts één noemde Sölle. “Ik was verbijsterd.”

Sölle zelf waarschuwde in ‘Mystiek en verzet’ voor ‘trivialisering’, de antimystieke kracht bij uitstek, van vrouwen die tot bijzaak worden verklaard zodat zelfs hun taal “nog een poosje in het innerlijk spreekt, maar zonder weerklank blijft”. Geldt dat ook voor Sölle zelf? “Dat wíl ik niet zeggen”, reageert Delhaas. “Haar teksten blijven tegen de tijd opgewassen en we zullen ernaar grijpen. Ik in elk geval.”